

ПІДСУМКИ САМІТУ ЧОТИРИСТОРОННЬОГО ДІАЛОГУ З ПИТАНЬ БЕЗПЕКИ (QUAD)

В. Орлик, А. Гриценко, центр зовнішньополітичних досліджень НІСД

Розглянуто основні досягнення зустрічі лідерів держав QUAD у контексті безпекової ситуації, що склалася в Індо-Тихоокеанському регіоні. Проаналізовано оголошені ініціативи об'єднання та перспективи їх реалізації.

Висновки

- Наміри США сформувати в Індо-Тихоокеанському регіоні (ІТР) повноцінний союз як альтернативу впливу КНР і протидія Китаю стають провідною темою регіонального порядку денного. Інституціоналізація QUAD і його потенційне розширення наражатимуться на опір Китаю, який виконує унікальну роль в економіці регіону.

- Нинішній рівень взаємодії держав – учасниць QUAD поки що не дозволяє говорити про створення повноцінного об'єднання. На цьому етапі йдеться лише про платформу для обміну думками щодо широкого порядку денного (питання охорони здоров'я, зміни клімату, кібербезпеки регіону тощо). Проте відсутність інституційного оформлення та механізмів упровадження оголошених ініціатив безумовно шкодить ефективності об'єднання, знижує його статус. Невирішеним залишається питання стосовно доцільності подальшого розширення об'єднання за рахунок зацікавлених держав (т. зв. «QUAD Plus») – Нової Зеландії, Південної Кореї та В'єтнаму.

Черговий саміт Чотиристороннього альянсу з безпеки (QUAD) за участю США, Австралії, Японії та Індії відбувся 24 травня 2022 р. Регіональний контекст зустрічі, вже четвертої з моменту оформлення «Четвірки» у березні 2021 р., засвідчив актуальність питань щодо зміцнення регіональної безпеки, поглиблення чотиристороннього діалогу та реалізації концепції вільного і відкритого Індо-

Тихоокеанського регіону.

Контекст заходу визначили зроблена напередодні саміту заява президента США Джо Байдена щодо готовності до військового захисту Тайваню, демонстративні дії КНДР¹, безпековий договір між КНР і Соломоновими островами.

Важливою для QUAD є присутність Індії, яка поки що уникає участі в інших регіональних форматах та діалогах у сфері безпеки. Тому позиція індійського прем'єр-міністра Нарендри Моді про те, що «QUAD – сила, яка забезпечить процвітання Індо-Пацифіки», була схвально сприйнята учасниками саміту. Це дає підстави сподіватися на подальшу активну участь потужної регіональної держави в підтримці балансу сил в ІТР.

У своїй промові індійський прем'єр-міністр окреслив коло питань, у вирішенні яких зацікавлена індійська сторона: виробництво й доставка вакцин, боротьба зі зміною клімату, стійкість до змін у глобальних ланцюгах постачання, подолання наслідків стихійних лих та економічна співпраця.

Зауважимо, що, попри відсутність згадки про безпековий чинник у рамках Чотиристороннього саміту, питання безпеки та оборони обговорювалися під час двосторонньої зустрічі прем'єр-міністра Н. Моді з президентом США Дж. Байденом у рамках саміту, а також під час консультацій міністра закордонних справ Індії Субраманьяма Джайшанкара з держсекретарем США Ентоні Блінкеном.

Питання *широкомасштабної воєнної агресії РФ проти України* на відкритті саміту порушив прем'єр-міністр Японії Фуміо Кісіда. Він, зокрема, згадав про «серйозний інцидент, який докорінно похитнув заснований на верховенстві закону міжнародний порядок», та заявив, що «необхідно зробити все можливе, щоб подібне не сталося в Індо-Тихоокеанському регіоні».

У підсумковому документі саміту Україна згадується двічі: як «трагічний конфлікт» та «гуманітарна криза, що триває», зокрема стосовно наслідків для ІТР. При цьому РФ не згадується жодного разу (як і будь-яка інша третя держава, зокрема Китай).

Учасники саміту висловили занепокоєння ракетними пусками КНДР і виступили за ліквідацію її ядерної програми. Крім того, лідери QUAD заявили про свою незгоду з будь-якими спробами «силової зміни статус-кво» у Східно-Китайському та Південно-Китайському морях, що є прямим натяком на політику КНР, яка має територіальні спори в цьому регіоні.

За результатами саміту прийнято *Спільну заяву QUAD*, якою було

¹ Збройні сили КНДР 25 травня 2022 р. під час завершальної фази візиту президента США Дж. Байдена до Азії здійснили з району Сунан поблизу Пхеньяна запуск трьох балістичних ракет у бік Японського моря. Дві з них упали за межами виняткової економічної зони Японії у Японському морі.

проголошено такі ініціативи²:

– у сфері охорони здоров'я – планується продовження спільних заходів із подолання Covid-19, зокрема у вигляді надання вакцин (QUAD уже надав державам ІТР понад 257 млн вакцин), підтримки виробництва вакцин в Індії та розвитку регіональних проєктів з розроблення вакцин проти нових інфекційних захворювань, на що планується спрямувати 524 млн дол. США;

– у сфері інфраструктури – декларується поглиблення співпраці задля підвищення продуктивності та розвитку ІТР, з цією метою планується «вирішення проблем боргів, які загострилися через пандемію», та виділення понад 50 млрд дол. США допомоги протягом наступних п'яти років;

– започатковується ініціатива «Індо-Тихоокеанське партнерство з питань морської інформованості» (The Indo-Pacific Partnership for Maritime Domain Awareness, IPMDA), спрямована на посилення охорони морських кордонів, реагування на гуманітарні та природні катаклізми, а також відслідковування незаконного рибного промислу;

– держави – учасниці QUAD виступають за зміцнення кібернетичної безпеки, модернізацію відповідної інфраструктури та обмін даними, зобов'язуються зміцнювати інфраструктуру, пов'язану з кібернетичною безпекою, обмінюватися необхідною інформацією, а також заснувати День кібернетичної безпеки QUAD. Заслужовує на увагу теза про необхідність підвищувати стійкість ланцюгів постачань та спільне запровадження відкритих та безпечних телекомунікаційних технологій у регіоні;

– у сфері космічних технологій сторони висловили готовність обмінюватися даними щодо космічного моніторингу океану та атмосфери, картографування повеней та зображення суші. Члени об'єднання також проведуть консультації стосовно правил, норм, керівних принципів використання космічного простору в мирних цілях;

– планується запровадження стипендіальної програми для 100 студентів держав QUAD задля отримання вчених ступенів у сфері природничих наук, технологій, інженерії та математики (STEM).

Наступний саміт QUAD планується провести в 2023 р. в Австралії.

Реакція Китаю. Китай критикує QUAD як механізм, створений для стримування глобального зростання КНР та підриву її регіональних інтересів. Перед початком нинішнього саміту МЗС КНР виступило з різкою заявою, закликавши «не висувати безпідставних звинувачень, не створювати кліки і не провокувати блокове протистояння, що серйозно загрожує становленню мирного,

² QUAD Joint Leaders' Statement / White House. 2022. 24 May. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/05/24/quad-joint-leaders-statement/>

стабільного та спільного морського порядку». Загалом, китайська сторона досить неприємно оцінює розвиток цього формату, вважаючи **QUAD** спробою сформувані «азійське НАТО», хоча наразі не йдеться про жодні безпекові зобов'язання.